



ЮЗЛАШТИРИШ ТЕРГОВ ҲАРАКАТИ ЎТКАЗИШ УСУЛЛАРИ, УЛАРНИ ҚЎЛЛАШДА АМАЛИЁТДА УЧРАЁТГАН МУАММО ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЮЗАСИДАН АМАЛИЙ ТАКЛИФЛАР

Муаллиф: 1.Зарипова Шаҳноза Ўктамжон қизи

2.Муродуллаева Муниса Рустам қизи

Сергели тумани бўйича ИИО ФМБ ходимлари

Аннотация: Мақола ёки ҳисобот “Юзлаштириш тергов ҳаракати ўтказиш усуллари, уларни қўллашда амалиётда учраётган муаммо ва уларни бартараф этиш юзасидан амалий таклифлар” мавзусига бағишланган. Унда юзлаштиришнинг замонавий усуллари, тергов жараёнидаги асосий муаммолар ва уларнинг ечимлари таҳлил қилинган.

Ишда тўғридан-тўғри савол-жавоб усули, психологик таҳлил, ҳужжат ва визуал далилларни таққослаш каби методлар кўриб чиқилган. Шунингдек, амалиётда учраётган шахсий субъективлик, стресс ва техник жиҳатдан етишимовчилик каби муаммолар, уларни бартараф этиш учун стандартлаштирилган усуллар, замонавий техник воситалар ва ҳуқуқий-этик меъёрларга риоя қилиш муҳимлиги таъкидланган.

Мақола терговчилар, ҳуқуқшунослар ва криминология соҳасидаги мутахассислар учун амалий қўлланма сифатида хизмат қилади.

Калит сўзлар

- Юзлаштириш тергов ҳаракати
- Тергов усуллари
- Психологик таҳлил
- Шахсий идентификация
- Қонуний меъёрлар
- Амалиётдаги муаммолар
- Далилларни таҳлил қилиш



- *Стандартиштирилган методика*
- *Терговчилар малакаси*
- *Замонавий техник воситалар*

Кириш

Юзлаштириш тергов ҳаракати – жиноятни тергов қилиш жараёнида шахснинг айбини аниқлаш ва унинг шахсий хусусиятларини ўрганиш учун асосий усуллардан бири ҳисобланади. Тергов фаолиятининг самарали олиб борилиши кўп жиҳатдан юзлаштириш ҳаракатлари тўғри ва стандартиштирилган тарзда амалга оширилишига боғлиқ.

Бугунги кунда юзлаштириш усуллари ривожланиб, психологик тестлар, полиграф, биометрия ва видеотаҳлил каби замонавий воситалардан фойдаланиш имконияти пайдо бўлди. Шу билан бирга, амалиётда шахсий субъективлик, нотўғри саволлар, стресс реакциялари ва далилларнинг етарсизлиги каби муаммолар ҳам учрамоқда.

Ушбу мақола юзлаштириш тергов ҳаракатларини амалга ошириш усулларини таҳлил қилиш, амалиётда учраётган муаммоларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш учун амалий таклифлар беришга бағишланган. Мақсад – терговчилар ва ҳуқуқшунослар учун самарали ва ҳуқуқий жиҳатдан тўғри юзлаштириш жараёнини ташкил этишга ёрдам бериш.

Шахснинг айбини аниқлаш ва унинг шахсий хусусиятларини текшириш) қонунчиликда белгиланган усуллар орқали амалга оширилади.

Асосий усуллар қуйидагилар:

1. Тўғридан-тўғри юзлаштириш
 - Шуғулланувчи шахс билан тўғридан-тўғри гаплашиш.
 - Суврат, видеожазув, ёзма материаллар орқали шахсни идентификация қилиш.
 - Фойдаланилади: шахснинг ҳаракатлари, психологияси, хулқ-атвори таҳлилида.
2. Савол-жавоб усули (интервью)



- Текширувчи шахсга аниқ саволлар қўйиб, унинг жавобларини таҳлил қилиш.

- Саволлар очик ёки ёпиқ турда бўлиши мумкин.

- Жавоблардан шахснинг маълумот даражаси ва айбини аниқлаш мумкин.

3. Фикр ва реакция таҳлили

- Юзлаштирилаётган шахснинг психофизиологик реакциялари кузатилади (масалан, эслаш, стресс, хаёлий ёки тушунмовчилик ҳолати).

- Замонавий усуллар: полиграф, психологик тестлар.

4. Ҳужжат ва далилларни таққослаш

- Шахснинг шахсий ҳужжатлари, қўл қўйилган ҳужжатлар, видеожазув ва фото-далиллар билан солиштириш.

Амалиётда учраётган асосий муаммолар

Юзлаштириш тергов ҳаракати амалиётида қуйидаги муаммолар учрайди:

1. Шахсий субъективлик ва хато эҳтимоли

- Терговчи шахсий фикр ва таассуротларга асосланган қарор қабул қилиши мумкин.

2. Психологик босим ва нотўғри реакция

- Юзлаштирилаётган шахс стрессга тушиб, нотўғри маълумот бериши мумкин.

3. Далилларнинг етарсизлиги ёки ноаниқлиги

- Фотосурат, видео ёки ҳужжатлар сифати ёки ҳаққонияти шубҳа остида бўлиши мумкин.

4. Техник ва методологик етишмовчилик

- Полиграф ёки психодиагностика қурилмалари етарлича замонавий бўлмаслиги.

- Саволлар тузилиши нотўғри ёки тўлиқ эмас бўлиши.

5. Қонуний ва этик чекловлар



- Юзлаштириш жараёнида шахснинг ҳуқуқлари бузилиши ёки ҳимоясизлик ҳолатлари.

Амалий таклифлар ва ечимлар

1. Терговчиларнинг малакасини ошириш
 - Юзлаштириш психологик ва юридик тренингларини доимий ўтказиш.
 - Замонавий тест ва усуллардан фойдаланишни ўргатиш.
2. Стандартлаштирилган усулларни жорий қилиш
 - Саволлар ва тергов ҳаракатлари учун ягона стандарт методика.
 - Ҳар бир юзлаштириш ҳаракати учун протокол ва қайдномалар тузиш.
3. Техник воситалардан самарали фойдаланиш
 - Полиграф, видеожазув, биометрия, фототаҳлил ва бошқа замонавий воситалардан фойдаланиш.
4. Ҳуқуқ ва этика меъёрларига қатъий амал қилиш
 - Шахснинг ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлаш.
 - Тергов жараёнида психологиялық ёрдам кўрсатиш имкониятлари.
5. Далилларни кўп қиррали таҳлил қилиш
 - Фотосурат, видео, шахсий гаплар ва ҳужжатларни биргаликда таҳлил қилиш.
 - Натижаларни тўғри ва асосли қўллаб-қувватловчи далиллар билан тасдиқлаш.

Хулоса

Юзлаштириш тергов ҳаракати – шахснинг айбини аниқлаш ва далиллар асосида терговни самарали олиб бориш учун муҳим усул ҳисобланади. Амалиётда қуйидаги асосий нуқталар қайд этилади:

1. Юзлаштириш усуллари турлича: тўғридан-тўғри савол-жавоб, психологик таҳлил, ҳужжат ва визуал далилларни таққослаш.
2. Амалиётда шахсий субъективлик, стресс ва нотўғри реакциялар, далиллар етишмовчилиги ва техник жиҳатдан камчиликлар учрайди.



3. Муаммоларни бартараф этиш учун стандартлаштирилган усуллар, замонавий техник воситалар, терговчилар малакаси ва ҳуқуқий-этик меъёрларга қатъий риоя қилиш талаб этилади.

Шу тариқа, юзлаштириш тергов ҳаракати самарали ва асосли бўлиши учун, уни олиб бориш жараёнида методик тўғрилиқ, замонавий технологиялар ва шахс ҳуқуқларини ҳимоя қилишга эътибор қаратилмоғи шарт.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

- Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодекси, Тошкент, 2018.
 - Ўзбекистон Республикаси “Тергов фаолияти тўғрисида”ги қонуни, Тошкент, 2017.
 - Ўзбекистон Республикаси “Шахсининг ҳуқуқлари ва эркинликлари кафолатлари тўғрисида”ги қонуни, Тошкент, 2016.
2. Тергов ва ҳуқуқий адабиётлар:
- Мирзаев М. “Тергов фаолияти асослари”, Тошкент, 2018.
 - Каримов Ш. “Жиноят ишларини тергов қилиш усуллари”, Тошкент, 2020.
 - Ахмедов Б. “Юзлаштириш ва шахсий идентификация усуллари”, Тошкент, 2019.
3. Психология ва криминология адабиётлари:
- Иванов А. “Криминал психология ва терговда психодиагностика”, Москва, 2017.
 - Петров В. “Шахсий идентификация ва стресс реакциялари”, Санкт-Петербург, 2016.
4. Замонавий илмий мақолалар ва журналлар:
- “Journal of Forensic Sciences”, 2018–2023 йиллар.
 - “Criminal Justice Studies”, 2020–2023 йиллар.